

MODERN

ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ : ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ
ΒΟΥΤΣΙΝΑ ΙΩΑΝΝΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΧΡΙΣΤΙΝΗΣ ΝΙΚΗΤΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Με κύρια επιρροή την **απογοήτευση** που επακολούθησε του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Μεταμοντερνισμός τείνει να αναφέρεται σε μία πολιτισμική, πνευματική και δημιουργική κατάσταση, η οποία χαρακτηρίζεται από έλλειψη ιεραρχίας και οργανωμένης δομής. Συνίσταται σε εξαιρετική περιπλοκότητα, αντίφαση, ασάφεια, ποικιλομορφία και διασυνδετικότητα με τέτοιον τρόπο, ώστε να μην είναι δυνατός ο διαχωρισμός μεταξύ της ίδιας και της παρωδίας της.

Τον όρο «Μεταμοντέρνο» χρησιμοποίησε για **πρώτη φορά** το 1934 ο Ισπανός συγγραφέας Federico de Onis για να χαρακτηρίσει την αντίδραση στους κόλπους του Μοντερνισμού. **Θετικά** χρησιμοποίησε την πρόθεση «μετά» ο συγγραφέας Leslie Fiedler το 1965 για να αναφερθεί σε ριζοσπαστικές τάσεις της αντι-κουλτούρας, σε μια επίθεση κατά του Μοντερνισμού.

Ο ορθολογισμός που μέχρι τώρα ιεραρχούσε τη σκέψη εγκαταλείπεται, προκειμένου να απελευθερωθούν οι άνθρωποι από την καθεστηκυία τάξη. Αυτή η **απόρριψη** ανοίγει το δρόμο σε μη παραδοσιακές προσεγγίσεις όπως είναι για παράδειγμα η διαίσθηση, η φαντασία, ο μυστικισμός και ο διαλογισμός.

Αντιπαράθεση Μοντέρνου – Μεταμοντέρνου

1. Το μοντέρνο **πίστεψε στην τεχνολογία**, στην πρόοδο, στην μηχανή. Το μεταμοντέρνο παραιτείται από το μύθο της προόδου. Κηρύσσει την **επιστροφή στο ένστικτο**, στην αυθόρμητη χειρονομία.
2. Το μοντέρνο μετέθετε τους ουτοπικούς στόχους του στο **μέλλον**.

Το μεταμοντέρνο επιστρέφει στην υπαρξιακή **αμεσότητα του παρόντος**.

3. Το μοντέρνο επιδιώκει το νέο, το **πρωτοποριακό**, που δεν ήταν ανόθευτο από τη στρατηγική του καταναλωτικού μάρκετινγκ.
Το μεταμοντέρνο αντιβάλλει το γνωστό, το οικείο ακόμη και το **κοινότοπο**. Η πρωτοτυπία θα πηγάζει από το άτομο που δημιουργεί.
4. Το μοντέρνο έχει ως βασικό γνώρισμα της πρωτοποριακής δημιουργίας του, τον **διαρκή πειραματισμό**.
Το μεταμοντέρνο δεν πειραματίζεται. Εκφράζεται με **δοκιμασμένες τεχνικές**.
5. Το μοντέρνο οικειοποιήθηκε τα **νέα υλικά** και τα μέσα της τεχνολογίας.
Το μεταμοντέρνο ανανέωσε την εμπιστοσύνη στα **παραδοσιακά υλικά** και στις παλιές τεχνικές. Ιδιαίτερη ακμή γνωρίζει η τεχνική του τελάρου.
6. Το μοντέρνο επιφύλασσε στον καλλιτέχνη ένα **μεσσιανικό ρόλο**.
Το μεταμοντέρνο απομακρύνει τον καλλιτέχνη από το ρόλο του Μεσσία. Ξαναγυρίζει στη ρομαντική ιδέα της τέχνης ως παιχνιδιού και στην **αισθητική της ηδονής**. Αποτελεί ένα κίνημα «ναρκισσιστικό», χωρίς ταυτότητα, χωρίς σκοπούς, χωρίς δεσμούς, που αναζητά μόνο την ηδονή.
7. Το μοντέρνο έχει κυρίως γλώσσα αυτοαναφορική. Είναι μια **γλώσσα κρυπτική**, ερμητική, προορισμένη για τους ειδήμονες.
Το μεταμοντέρνο επιστρέφει στο περιεχόμενο, στην αφήγηση και στην **παρακμή του κριτικού λόγου**.
8. Το μοντέρνο φιλοδόξησε να δημιουργήσει μια **γλώσσα οικουμενική**, υπερεθνική.
Το μεταμοντέρνο **αντιπάζει στον διεθνισμό** το *genius loci*, τα εθνικά, ακόμη περισσότερο τα τοπικά ιδιώματα.
9. Το μοντέρνο έχει ως ιστορική αφετηρία τη **ρήξη με το παρελθόν**. Η αποδόμηση της παραδοσιακής γλώσσας της τέχνης υποκαθιστούσε το χαμένο νόημα, ταυτιζόταν με το νέο περιεχόμενο της τέχνης.

Το μεταμοντέρνο κηρύσσει την **επιστροφή στην παράδοση**, την συμφιλίωση με τις τέχνες του παρελθόντος.

Μεταμοντερνισμός και Τέχνες

Ο μεταμοντερνισμός θα μπορούσε να παρομοιασθεί με μια **στρατηγική «ξεκαθαρίσματος» του παρελθόντος** και διαχωρισμού από αυτό, με απώτερο σκοπό να προκύψουν νέες δυνατότητες. Όλες οι τέχνες έχουν ελεύθερη είσοδο στο «φανταστικό μουσείο» του μεταμοντέρνου. Δεν υπάρχει σαφής διαφορά ανάμεσα στη ζωγραφική, στη γλυπτική και στη φωτογραφία. Οι μεταμοντέρνοι καλλιτέχνες, έχοντας στη διάθεσή τους έργα του παρελθόντος, δημιουργούν **νέες μορφές τέχνης**. Οι εγκαταστάσεις, η φωτογραφία και η περφόρμανς έρχονται στο προσκήνιο.

Οι εγκαταστάσεις έχουν γίνει το εστιακό σημείο του μεταμοντερνισμού.

Ο καλλιτέχνης δημιουργεί έναν ξεχωριστό κόσμο, που είναι ένα αυτοτελές σύμπαν, ξένο και οικείο ταυτόχρονα.

Pepón Osorio, «Τιμητικό Έμβλημα»

Οι θεατές αφήνονται να περιπλανηθούν σε αυτό το μικρόκοσμο, χρησιμοποιώντας τα δικά τους μέσα για να κατανοήσουν αυτή την εμπειρία και τις αναμνήσεις που τους

ξυπνά το νέο αυτό περιβάλλον. Οι εγκαταστάσεις θεωρούνται δηλαδή **«κενά δοχεία»**, που περιέχουν οτιδήποτε θέλει να βάλει ο καλλιτέχνης και ο θεατής. Λειτουργούν επομένως σαν ένα έτοιμο

μέσο για να εκφράσει κανείς κοινωνικές, πολιτικές και προσωπικές ανησυχίες.

Ιλγα Καβακον, «Ο άνθρωπος που πέταξε στο διάστημα από το διαμέρισμά του»

Μεταμοντερνισμός και Αρχιτεκτονική

Στην **αρχιτεκτονική**, ο μεταμοντερνισμός αντιπροσωπεύει μια γενική άρνηση των κυρίαρχων τάσεων του 20^{ου} αιώνα. Απορρίπτοντας το λεξιλόγιο του Gropius, αλλά και τα κοινωνικά και ηθικά ιδεώδη, αποτελεί μια προσπάθεια να δοθεί και πάλι στην αρχιτεκτονική το ανθρώπινο νόημα που απουσιάζει από τον ώριμο Μοντερνισμό.

Το βασικότερο μέσο για να δοθεί εκφραστικότητα στα κτίρια, είναι η οικειοποίηση στοιχείων από ιστορικά στυλ, πλουσίων σε συνειρμούς. Όλες οι παραδόσεις θεωρούνται ισάξιες και μπορούν να συνδυαστούν κατά βούληση.

Κύρια στοιχεία των μεταμοντέρνων κτιρίων είναι οι αψίδες, τα στρογγυλά «παλλαντιανά» παράθυρα και συχνά η πολυτέλειά τους. Η αύρα του πλούτου που αποπνέουν τα κτίρια αυτά υποδηλώνει τον εγωκεντρισμό και τον ηδονισμό της γενιάς του 1980, μιας δεκαετίας μεγάλης ευμάρειας και επίδειξης.

Για την αρχιτεκτονική μίλησε σχετικά με το μεταμοντέρνο ο **Charles Jencks** για να περιγράψει «πού είχαμε μείνει μάλλον παρά πού πηγαίναμε». Σύμφωνα με το Charles Jencks, «Μεταμοντερνισμός είναι η εκλεκτική ανάμιξη μιας παράδοσης με εκείνη του άμεσου παρελθόντος. Είναι η συνέχιση του Μοντερνισμού και ταυτόχρονα η υπέρβασή του. Κύρια χαρακτηριστικά του είναι η σύγκρουση και η ασυνέχεια των παραδόσεων καθώς και η ετερογένεια».

Κύριοι **εκπρόσωποι** του μεταμοντερνισμού στην αρχιτεκτονική θεωρούνται οι : Ricardo Bofill, Paolo Portoghesi των οποίων τα χαρακτηριστικά έργα βλέπουμε από κάτω.

Μεταμοντερνισμός και Ιστορικότητα

Ο Μεταμοντερνισμός είναι ένα πολιτιστικό κίνημα και ταυτόχρονα μια **ιστορική περίοδος**. Ακόμη και σε εποχές που καταδικάστηκε για τη σχιζοφρένειά του , το ελάττωμα αυτό μετατράπηκε από τους υποστηρικτές του σε προσόν, γκρεμίζοντας τους προηγούμενους ακαδημαϊκούς φραγμούς. Οι μομφές κατά των μεταμοντερνιστών μοιάζουν ενίοτε με το βιτριόλι που έριχναν οι ναζί και οι ακαδημαϊκοί εναντίον του Le Corbusier και του Walter Gropius στη δεκαετία του '20. Η ιστορία επαναλαμβάνεται αντίστροφα...

Όλοι οι μεταμοντέρνοι διατηρούν κάτι από τη **μοντέρνα ευαισθησία** είτε αυτό είναι ειρωνεία, παρωδία, μεταφορά, πολυπλοκότητα, εκλεκτικισμός, ρεαλισμός κ.λ.π. Ο Μεταμοντερνισμός συγχωνεύει **επιλεκτικά** το μακρινό με το πρόσφατο παρελθόν για να προχωρήσει παραπέρα με έναν διαφορετικό τρόπο. Η υβριδική κατάσταση ή ο δυαδισμός, η συμβίωση, το διφορούμενο, η πολυπλοκότητα μπορούν να θεωρηθούν ως τα στυλιστικά εχέγγυα του νέου μοντέλου.

Η λέξη «μεταμοντέρνο» τείνει να χαρακτηρίσει οτιδήποτε βρίσκεται μέσα στη σύγχρονη κουλτούρα των βιομηχανικών κοινωνιών και έρχεται σε ρήξη με τις προϋπάρχουσες αξίες. Πρόκειται βέβαια για κοινωνίες που έχουν κατακλειστεί από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης. Με λίγα λόγια το μεταμοντέρνο έρχεται ή υποτίθεται ότι έρχεται μετά τον Διαφωτισμό. Μεταμοντέρνα είναι κάθε είδους καταφυγή στο παράλογο, η τέχνη της αταξίας , η πίστη στους χαρισματικούς ηγέτες , η χρήση της βίας ενάντια στο δίκαιο, με μια λέξη η χρεοκοπία ενός πολιτισμού που στήριξε τη δυνατότητα προόδου της ανθρωπότητας πάνω στην ανάπτυξη της γνώσης και της παιδείας...

Μια από τις κορυφαίες στιγμές του μεταμοντέρνου θεωρείται το **γκρέμισμα του Τείχους του Βερολίνου (1989)**. Είναι η πιο μεγάλη αμφιπρόσωπη εικόνα στην ιστορία: πραγματική και μεταφορική επιμήκυνση της Guernica. Από τη μία πλευρά έφερε τα αμέτρητα πολύχρωμα graffiti της ελεύθερης διαμαρτυρίας και από την άλλη την γκρίζα σιωπή του αδιαπέραστου μπετόν με μόνη συντροφιά τους φρουρούς και πιο μακριά τα εγκαταλειμμένα κτίρια της Gestapo. Ίσως η πολιτική και η εικόνα ουδέποτε βρέθηκαν σε πιο στενή σύζευξη.

Graffiti στο Τείχος του Βερολίνου

Μεταμοντερνισμός και Φιλοσοφία

Πρόδρομοι της φιλοσοφίας Μεταμοντερνισμού

Μεγάλο φιλοσοφικό ορόσημο των τελευταίων αιώνων, θεωρείται το ρεύμα του Μεταμοντερνισμού. Πρόδρομοι αυτού του ρεύματος μπορούν να χαρακτηριστούν σημαντικοί Υπαρξιστές Φιλόσοφοι όπως ο **Kierkegaard** και ο **Nietzsche**. Ο Kierkegaard θα μας πει ότι «η αλήθεια τελικά δε βρίσκεται στον άκρατο ορθολογισμό αλλά στην εσωτερικότητα του ανθρώπου. Η εσωτερικότητα είναι η μόνη αλήθεια, εκείνη στο βωμό της οποίας αξίζει κανείς να θυσιάσει την ανθρώπινή του ύπαρξη». Ο Nietzsche μερικά χρόνια αργότερα θα εισάγει «την ανάγκη να περάσει πλέον ο άνθρωπος από το γεφύρι

που θα τον οδηγήσει στον Υπεράνθρωπο». Η λογική θα πρέπει πλέον να ξεπεραστεί και το φαινόμενο της ζωής να αντιμετωπιστεί με μια διαφορετική ματιά, ορθολογιστικής φιλοσοφίας.

Gianni Vattimo – Η «Αδύναμη Σκέψη»

Η φιλοσοφία του κινείται κυριότατα γύρω από τον άξονα υπέρβασης του Μοντερνισμού ,θεωρώντας τον ανεπαρκή για να στηρίξει τη νέα κοινωνική, φιλοσοφική και επιστημονική πολύπλευρη διάσταση της νέας εποχής. Ο **Vattimo** υποστηρίζει μια μηδενιστική θέση η οποία δεν είναι ριζοσπαστική αλλά ήπιας μορφής και διατεθειμένη να ανακαλύψει τα ίχνη των παραδοσιακών αξιών. Για να γίνει περισσότερο κατανοητό, ο μεταμοντέρνος κατακερματισμός της σύγχρονης εποχής αναγγέλλεται ως το "Τέλος της Ιστορίας". Με τον Gianni Vattimo τα θεωρητικά θεμέλια του μεταμοντερνισμού εμπλουτίζονται με νέες προτάσεις, με νέες προοπτικές.

Jean - Francois Lyotard

Καθοριστικό ρόλο στην παγίωση της μεταμοντέρνας σκέψης και τη συστηματική διερεύνηση της ταυτότητας του μεταμοντερνισμού έπαιξε ο γάλλος φιλόσοφος **Jean - Francois Lyotard** με τα βιβλία του « *Η μεταμοντέρνα συνθήκη*» (1979) και « *Το μεταμοντέρνο για παιδιά*» (1986). Ο Lyotard δεν ασχολείται άμεσα με ζητήματα αισθητικής και φιλοσοφίας της τέχνης, αλλά με τη γνώση στην εποχή της επιστήμης και ειδικότερα με το πώς αυτή νομιμοποιείται με δεδομένη την κατάρρευση μεγάλων αφηγήσεων» (όπως η απελευθέρωση της ανθρωπότητας, η πρόοδος, η χειραφέτηση του προλεταριάτου και η αύξηση της δύναμης). Κατά τον Lyotard οι «μεγάλες αφηγήσεις» ακολούθησαν την τύχη των προηγούμενων αφηγήσεων (όπως θρησκεία, έθνος ,κράτος , πίστη στο πεπρωμένο της Δύσης). Αφού κατέληξαν να μην είναι πιστευτές , το αποτέλεσμα ήταν ο μηδενισμός και «ο πλουραλισμός των απειράριθμων γλωσσικών παιχνιδιών» που αντιμάχονται το ένα το άλλο.

Ο μεταμοντερνισμός του Lyotard ανήκει στο τέλος της χιλιετίας και χαρακτηρίζεται από ανεπάρκεια μεγάλων ιδεολογιών (όπως ο Διαφωτισμός, ο Ιδεαλισμός, ο Μαρξισμός) οι οποίες και διαμόρφωσαν μια ευρύτερη κοινωνική αντίληψη. Το τέλος του μοντερνισμού σηματοδοτεί μια περίοδο βασισμένη στην ανεκτικότητα και στην προσοχή σε εκείνα τα πράγματα που τα δυνατά φώτα της ιστορίας δεν κατάφεραν ποτέ να διασαφηνίσουν. Είναι εκείνη η περίοδος που ξεκινά ο Μεταμοντερνισμός.

« Η μεταμοντέρνα γνώση» γράφει ο Lyotard «δεν είναι μόνο το όργανο των εξουσιών. Εκλεπτύνει την ευαισθησία μας και ενισχύει την ικανότητά μας να υποφέρουμε το ασύμμετρο».

«Όλα όσα βλέπουμε ή νομίζουμε είναι μόνο ένα όνειρο μέσα στο όνειρο».

Edgar Allan Poe

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Vattimo, G. « The End of Modernity : Nihilism and Hermeneutics in Postmodern Culture (Parallax: Re-visions of Culture and Society)» The Johns Hopkins University Press (1985)
- Χίου Χόννορ, Τζων Φλέμινγκ « Ιστορία της Τέχνης » , εκδόσεις Υποδομές , Αθήνα ,(1993)
- H.W.Janson, Anthony F.Janson «Ιστορία της Τέχνης-Η Δυτική Παράδοση» , εκδόσεις Ίων, Αθήνα ,(2011)
- Άλκης Χαραλαμπίδης, «Η τέχνη του 20^{ου} αιώνα-Τόμος ΙΙΙ-Η μεταπολεμική περίοδος», University Studio Press, Θεσσαλονίκη,(1995)

